

YABANCI BANKA GİRİŞLERİNİN TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNE ETKİLERİ: YERLİ ve YABANCI BANKALARIN ETKİNLİK ANALİZİ

Doç.Dr. Yıldırım Beyazıt ÖNAL
Ç.Ü.İ.İ.B.F. İşletme Bölümü Öğretim Üyesi
e-posta: ybeyazit@cu.edu.tr

Nuri Cemhan SEVİMESER, MBA
TCMB, Mersin Şubesi
e-posta: csevimeser@gmail.com

ÖZET

Bu çalışmanın amacı Türk bankacılık sektörünü sahiplik yapıları yönünden gruplandırarak etkinlik açısından incelemektir. Bu bağlamda çalışmada Türkiye Bankalar Birliği tarafından hazırlanan ve banka grupları bazında 1980-2004 arası yıllara ait seçilmiş (toplulaştırılmış) bilanço verileri üzerinde veri zarflama analizi (VZA) yapılmıştır. Çalışmanın ana bulgularına göre sektördeki yabancı bankalar en etken grup olup, yabancı bankaları kamu bankaları takip etmekte ve özel bankalar etkinlik açısından listenin sonunda yer almaktadır. Veriler aynı zamanda yabancı ve yerli bankaların aralarındaki etkinlik skoru farkına rağmen benzer trendler gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Bu bulgu hem yabancı ve yerli banka gruplarının birbirlerinden etkilendikleri hem de her iki grubun da değişken ekonomik ve finansal koşullara benzer tepkiler verdiklerini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Finansal liberalleşme, yabancı banka girişleri, bankacılık etkinliği, veri zarflama analizi (VZA), Türkiye

THE EFFECTS OF FOREIGN BANKS' ENTRANCE IN TURKISH BANKING SYSTEM: THE EFFICIENCY ANALYSIS OF DOMESTIC and FOREIGN BANKS

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate the "efficiency" of the banking sector in Turkey by grouping the banks according to their ownership structures. In this consequence applying data envelope analysis (DEA) on consolidated balance sheet variables as a base bank groups between 1980-2004 years prepared by Turkish Banks Association. The main finding of this study suggests that foreign banks are the most efficient banks in the sector, followed by state-owned banks while the private banks are at the bottom of the efficiency list. The data also shows that the efficiency trends of foreign and local banks are similar despite the significant differences in their efficiency scores. This suggests that private and local banks effect each other and are both prone to the contextual financial and economic ebbs and flows.

Keywords: Financial liberalization, foreign banks accessing, banking efficiency, data envelope analysis (DEA), Turkey

1. GİRİŞ

Uluslararası finansal piyasalar son çeyrek yüzyılda küreselleşme ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler nedeniyle yeniden şekillenmiştir. Bankacılık sektörü, uluslararası finansal hareketlerde merkezi bir rol oynaması nedeniyle karşılıklı bağımlılığın giderek arttığı küresel finansal sistemin oldukça önemli bir unsuru haline gelmiştir. Bu gelişmeler özellikle gelişmiş ülke bankalarının faaliyetlerini uluslararası boyutlara taşıyarak karlılıklarını arttırmalarına imkan sağlamıştır. Bu sebeple gelişmiş ülke bankaları daha fazla pazar payı ve daha yüksek kar oranları elde etmek için sınırların ötesine, gelişmekte olan ülkelere yönelmişlerdir. Bu durum yerel bankaların daha yoğun bir rekabet ile yüzleşmesi ve sundukları hizmetlerin çeşidini ve kalitesini artırma zorunluluğunu beraberinde getirmiştir. Gelişmekte olan ülkelerde faaliyet gösteren bankaların etkinlik sorunlarının olması, kurumsal yapılarının güçlü olmaması, önde gelen uluslararası bankaların gelişmekte olan ülkelerin bankacılık sektörlerine girmelerine ve önemli etkilerde bulunmalarına imkan sağlamıştır. Etkinlik kavramı gelişmekte olan ülkelerin finansal sektörlerinde faaliyet gösteren bankaların temel kaygılarından biri haline gelmiştir. Son yıllarda daha etkin olarak nasıl çalışılacağı sorununa ilginin artması üzerine literatürde etkinlik üzerine yapılan çalışmalarda önemli bir artış gözlemlenmiştir.

Bu çalışmanın amacı; genel olarak yabancı banka girişlerinin gelişmekte olan ülkelerde bankacılık sektörü üzerine etkilerini incelemek ve bu bağlamda yabancı banka girişlerinin Türk bankacılık sektörüne etkilerini araştırmak amacıyla finansal liberalleşmenin başlangıcından günümüze (1980-2004) Türk bankacılık sektörünün faaliyet etkinliğini VZA tekniği ile ölçmektir.

2. GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERE YABANCI BANKA GİRİŞLERİ VE ETKİLERİ

Dünya genelinde 1960'lerden beri uluslararası bankacılık faaliyetleri büyük bir hızla gelişmiştir. Bunun sebepleri, uluslararası ticaret hacminin gün geçtikçe artması, yabancı direkt yatırımların artması, sermaye piyasalarının entegrasyonu ve ulusal finans piyasalarının liberalleşmesidir (Lensink ve Hermes, 2001, s.5).

Gelişmekte olan ülkelere yaşanan değişim sürecinde görülen gelişmeler şöyle sıralanabilir (TBB, Bankacılık ve Araştırma Grubu, 2005, s. 3);

- Özel sektörün rolünün artması,
- Finansal sektörün büyümesi ve işlevinin artması,
- Uluslararası entegrasyon çabası,
- Bankacılığın rekabete açılması,
- Piyasa mekanizmasının gelişmesi,
- Uluslararası kurallara yaklaşılmasıdır.

Hangi özelliklere sahip bankaların yurt dışı faaliyetlere girmeyi tercih ettiği konusunda yapılan araştırmalara göre, daha büyük bankaların dışa açılma eğiliminin daha güçlü olduğu, kendi ülkesinde yüksek piyasa paylarına sahip bankaların risk dağılımı açısından diğer ülkelere kaydığı ve özellikle dış ticaretle ilgilenen ve çok

uluslu şirketlerle çalışan bankaların yurt dışına yayılma eğiliminin daha fazla olduğu görülmüştür (Clarke ve Sánchez, 2001, s. 12).

Yabancı banka girişleri, birçok gelişmekte olan ülkede bankacılık sisteminin son yıllardaki sistemik bankacılık krizlerine çözüm olarak artış göstermiştir. Dünya Bankası da 2001 yılındaki çalışmasında, saygın yabancı bankaların ulusal piyasalara girişlerinin kolaylaştırılmasının memnuniyetle karşılanması gerektiğini, bu durumun rekabeti beraberinde getireceğini, verimliliği ve kaliteyi artıracaklarını vurgulamıştır (Elosegui ve Pinteris, 2002, s. 9).

Yabancı sermayenin; daha iyi kaynak dağıtımı ve yüksek verimlilik sağlayabilmesi açısından, ülkedeki finansal hizmetlerin kalite, miktar ve fiyatını değiştireceği ve son olarak ülkenin uluslararası sermayeye ulaşım imkanlarını artırıp fon ihtiyacını karşılamada kolaylık getireceği için ülkeye yararlı olacağı düşünülmektedir (Claessens, Demirgüç-Kunt ve Huizinga, 2001, s. 897).

Lensink ve Hermes (2001) çalışmalarında, piyasada yabancı bankaların bulunmasının tüm sektörü masrafları düşürme eğilimine iteceğini, piyasada artan rekabetin yerel bankaların da verimliliğini arttıracaklarını ifade etmişlerdir. Yabancı bankaların ülkeye getireceği yeni hizmetler ve yeni teknoloji ile rekabet edebilmek için yerel bankalar da yeni yatırımlar yapmak durumunda kalacaklardır (Lensink ve Hermes, 2001, s. 5).

Yabancı bankalar sektörün istikrarı ve verimliliği açısından önemli katkılar sağlamışlayabilmektedirler. Bu iki etki faktörü aşağıda özetlenmektedir:

1.)İstikrar Etkisi : Yabancı banka girişlerine pozitif açıdan bakan görüşe göre, yabancı bankalar faaliyette buldukları ülkenin politik güçlerinden daha bağımsız ve ulusal firmalarla çıkar amaçlı veya ucuz fon sağlama amaçlı bir ilişkiye girmek için daha az neden sahibi olacaktır. Güçlü bir sermayeye sahip yabancı bankaların, buldukları ülkenin ekonomik durumu kötü gittiği zamanlarda ulusal firmalara kaynak aktarmaları, bu firmaların kredi bulma çabalarını azaltacaktır (Haas ve Lelyveld, 2002, s. 5).

Kriz ortamlarında yabancı bankaların çok ihtiyaç duyulan bir zamanda fon sağlayacağı görüşü yaygın olsa da, bunun tersi bir görüşü de göz ardı etmemek gerekmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde görülen krizlerin çok büyük bölümünde ülkeden sıcak para çıkışlarının yaşanması krizin büyümesi ve diğer ülkelere de sıçramasına neden olmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde oluşan finansal krizlerde genellikle yabancı kaynaklı fonlar en kısa zamanda ülkeyi terketmiş ve bu da krizi daha da içinden çıkılmaz bir durum haline getirmiştir.

2.)Verimlilik Etkisi: Yabancı bankaların yerel finans sektörlerinin verimliliğine katkıları hem doğrudan hem de dolaylı yollardan olabilmektedir. Yabancı bankalar, faaliyet gösterdikleri ülkelerdeki müşterilerine daha yeni ve daha üstün teknoloji, yeni, kaliteli, ucuz ve daha yararlı finansal ürünler sunarak doğrudan bir

verimlilik katkısında bulunurken, söz konusu piyasalarda rekabetin artırılması suretiyle sektörde faaliyet gösteren yerli ve diğer yabancı bankaları uyarak toplam verimlilik üzerinde de dolaylı olarak etkili olmaktadır. Yabancı bankaların ulusal piyasalara bankacılık sektörünün gelişmesinde en önemli etkenlerden olan teknoloji altyapısını taşımaları ve modern bankacılık tekniklerini uygulamaları da verimliliğin artmasında rol oynamaktadır (Haas ve Lelyveld, 2002, s. 7).

3. TÜRKİYE'DE YABANCI BANKA GİRİŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Gelişmekte olan ülkeler sınıfında yer alan Türkiye'de de yabancı banka girişlerinin seyri, aynı kategoriye dahil edilebilecek ülkelerle büyük benzerlikler göstermektedir. Yabancı girişlerinin, liberal ekonomik politikaların tüm dünyada uygulanması ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde liberal kalkınma stratejilerinin uygulanması ile arttığı bir gerçektir. Ülkemizde, özellikle liberalizasyon sürecinden sonra yabancı banka girişleri artmıştır. Bunda 1989 yılında sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi ve uluslararası ticaretin artması özellikle etkili olmuştur. Ancak, yabancı bankaların sayısı yıllar itibarıyla artmasına rağmen aktif paylarında önemli bir değişim olmamıştır. Nitekim, 1980 yılında 4 olan yabancı sermayeli banka sayısı 2000 yılı sonunda 21 olmuştur. Bu sayı 2004 yılına gelindiğinde ise 13'tür (TBB, Bankacılık ve Araştırma Grubu, 2005, s.5).

Yabancı bankaların ve yabancı yatırımcıların Türkiye ekonomisi ile ilişkisi sadece banka sistemi ile sınırlı değildir. Yurtdışındaki bankaların Türkiye ile yaptıkları işlem hacminde de önemli bir artış vardır. Yabancıların doğrudan kamu kağıdı yatırımları 2004 sonunda 11 milyar dolara ulaşmıştır. Bu rakam Şubat 2005 sonunda 15 milyar doları aşarak iç borç stokunun yüzde 8'ine yakın bir oranı oluşturmuştur (TBB, Bankacılık ve Araştırma Grubu, 2005, s.6).

Tablo 1: Türkiye'de Mevduat, Kalkınma ve Yatırım Bankaları

Banka/Grup Adı (Ekim 2006 İtibarıyla)	Banka Sayısı	Yurtiçi Şube*	Yurtdışı Şube*
Tüm Bankalar	46	6.545	46
Mevduat Bankaları	33	6.521	45
Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları	3	2.032	14
Özel Sermayeli Mevduat Bankaları	14	3.497	25
Tasarruf Mevduatı Sig. Fon. Devr. B.	1	1	0
Yabancı Bankalar	15	991	6
Türkiye'de Kurulmuş Yabancı Bankalar	8	982	6
Türkiye'de Şube Açan Yabancı Bankalar	7	9	0
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	13	24	1
Kamusal Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	3	4	0
Özel Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	8	18	1
Yabancı Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	2	2	0

Kaynak: <http://www.tbb.org.tr/v12/asp/bankalarimiz1.asp>

Türkiye’de Ekim 2006 itibariyle toplam banka sayısı 46’dır. Bunlardan 33’ü mevduat bankası ve 13’ü de kalkınma ve yatırım bankasıdır. Mevduat bankalarından 15’inin Türkiye’de kurulmuş veya Türkiye’de şube açan yabancı bankalar niteliğindedir. Kalkınma ve yatırım bankalarından da sadece 2 tanesi yabancı sermayelidir.

Yabancı bankaların etkisini arttıran durum özellikle yabancılar tarafından ülkemizde kurulan veya devralınan yada ortak olunan bankalardır. Çoğu gelişmekte olan ülkede olduğu gibi ekonomik sıkıntıların arttığı dönemlerde yabancı bankaların ülke bankalarına olan ilgisi Türkiye’de de artmıştır. Kriz dönemlerinde bankaların oldukça düşük seyreden değerleri yabancı sermaye sahipleri için yerel bankaları çekici kılmış ve böylece yerel bankaların bir bölümü yabancı bir ortak ile işbirliği yoluyla, yada direkt satış yoluyla yabancı kontrolüne geçmiştir. Çeşitli dönemlerde değişmekle beraber, Türkiye’de faaliyet gösteren bankaların toplam aktif büyüklükleri içinde yabancı payı her ne kadar küçük görünse de, yabancıların sektöre girişleri bankacılık sektörünün yapısını değiştirmiş ve bankaların klasik bankacılıktan bir ölçüde sıyrılarak bireysel bankacılığa yönelmelerine, teknoloji transferine ve hizmet çeşitlendirmesine katkıda bulunmuştur (Çakar, 2003, s.42).

1980’lerden önce finansal planlama ve faaliyet planlaması standart ve ciddi uygulanan süreçler değillerdi. Bankalar planlama yapmadan mümkün olduğu kadar genişlemeye çalışıyorlardı, çünkü halktan enflasyon nedeniyle çok düşük reel faizlerle para toplayabiliyorlardı. Fakat 1980’den sonra yerli bankalar bütçe, planlama ve yönetim bilişim sistemleri konusunda yabancı bankaları taklit etmeye başlamışlardır. Finansal getirinin yüksek devlet borçları nedeniyle iyice arttığı 1990 sonrası dönemde ülkemiz yabancı fonlar açısından oldukça çekici hale gelmiştir. Ülkemizde faaliyete geçen yabancı bankaların beraberinde getirdiği sermaye ve dışarıdan ülkemizde yatırım yapılmak üzere getirdikleri kaynaklar ülkemizde finansal sıkıntıların aşılmasında önemli rol oynamışlardır (Denizer, 2000, s.17-18).

Yabancı bankaların ülkemize girişlerinin çeşitli yönlerden etkileri olsa da, yukarıda da bahsedildiği gibi, bankacılık sektörünün verimliliği ve karlılığını arttıracak uygulamaların ülkemize tanıtılması yabancı bankaların üstlendiği en önemli rollerden biridir. Yabancı faaliyetlerinin ülkemiz bankacılık sektörüne verimlilik yönünden ne kadar katkıda bulunduğu, yabancıların yerel sektörümüze etkisi ile ilgili akla gelen en önemli sorulardan biridir. Finans yazınında yabancı bankaların yerel bankacılık sektörü üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla büyük ölçüde Veri Zarflama Analizi tekniği kullanılarak birçok çalışma yapıldığı görülmektedir.

4. LİTERATÜR

Finans literatüründe bankacılık sektöründe VZA tekniği kullanılarak yapılan birçok çalışma bulunmaktadır. Bu başlık altında söz konusu çalışmalardan tarafımızca önemli bulunanları özetlenmektedir.

Berg ve diğerleri (1991), Norveç bankacılık sektörünün deregülasyon dönemindeki etkinlik değişimini inceledikleri çalışmalarına göre; Norveç bankacılık sektörü (1980-1989) döneminde genel olarak çok büyük üretim artışına sahne olmamışsa da, sektördeki bankaların etkinlik yapıları birbirine yaklaşmış, özellikle etkin olmayan bankalarda daha fazla gelişme görülmüştür. İncelenen dönemde (1980-1989) özellikle büyük ve etkinlik oranları daha düşük olan bankaların yüksek üretim artışları yakaladıkları, uluslararası rekabete hazırlanmak amacıyla varolan atıl kapasitelerini daha iyi kullandıkları ve süreç sonunda etkinlik konusunda önemli yol aldıkları sonucuna varılmıştır.

Fukuyama (1995) Japon Bankacılık sektörünün etkinliğini ölçtüğü çalışmada elde edilen önemli bir bulgu, 1989 yılından 1991 yılına bankaların genelinde yaşanan performans düşüşünün hisse senedi fiyatlarının aniden düşüşünün hemen sonrasında başladığı olmuştur. 1989-1990 periyodu için, Berg ve diğerlerinin çalışmasında elde edilen sonuca paralel olarak, Fukuyama'nın çalışmasında da sektörde faaliyet gösteren bankalar arasında daha büyük olanların özellikle üretim artışı yaşadığı ve atıl kapasitelerini kullanmalarından dolayı da etkinlik artışı yaşadığı görülmüştür. Fukuyama'nın bulguları arasında en önem verdiği ise incelenen dönemde bankaların üretim artışlarının etkinlik artışı değil teknolojik ilerlemelerden kaynaklanmış olduğu ve üretim azalışlarının teknolojik gerilemelerden değil etkinlik azalışlarından kaynaklanmış olduğudur.

Resti (1997) tarafından İtalyan bankacılık sektörü hakkında yapılan araştırma İtalyan bankacılık sektörünün sektör payları küçük çok sayıda bankadan oluşması nedeniyle bahse değer görülmüştür. Sektörün en büyük üç bankasının toplam piyasa payları % 17'yi geçmemiştir. Çalışmanın sonucunda belirli bir ölçek büyüklüğünü aşan bankalarda etkinlik problemlerinin oluştuğu görülmüştür. Çalışmada bankalar arasında büyük verimlilik farkları olduğu ve ülke genelinde bankaların etkinlik açısından iki gruba bölüldüğü görülmüştür. Kuzey bölgesindeki bankaların Avrupa standardında olduğu, Orta ve Güney İtalya'daki bankaların ise etkinlik açısından geride kaldıkları sonucuna varılmıştır.

Leong ve diğerleri (2003) tarafından Singapur bankacılık sektörü ile ilgili yapılmış olan yedi yıllık bir döneme ait verileri içeren çalışmada, incelemeye alınan bankaların etkinlik skorlarının ülkenin ve tüm sektörün içinde bulunduğu koşullarla uyumlu olduğu görülmüştür. İncelemeye alınan dönemde bankalar için çok karlı dönemler olduğu gibi çok zor dönemler de olmuştur. 1993-1996 yılları arası dönem finansal hizmetler üretiminde büyük gelişmelere sahne olmuşken, 1997 ve 1998 yılları düşüş dönemleri olarak göze çarpmıştır. Son olarak 1999 yılında yeniden büyümeye geçilmiştir.

Webb (2003) tarafından yürütülen ve İngiliz bankacılık sisteminin performansının ölçüldüğü çalışmada veri zarflama pencere analizi kullanılmıştır. 1982-1995 yılları arası dönemi inceleyen çalışmaya İngiltere'nin bankacılık sektörünü kontrol eden 7 en büyük bankası dahil edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, 1991 yılından itibaren incelenen bankaların genel ortalama etkinlik skorlarında düşüş görülmüştür. Bu

çalışmada, incelemeye dahil edilen bankalar arasında en büyük iki bankanın inceleme dönemi içerisinde en büyük etkinlik kaybına uğradığı sonucuna varılmıştır. Ölçek verimliliği konusunda yapılan araştırmaya göre ise Webb'in çalışmasında araştırmaya dahil edilen bankalardan aktif büyüklüğü fazla olanların ölçeğe göre azalan getiri, nispeten küçük aktif büyüklüğüne sahip olanların ise ölçeğe göre artan getiri konumunda olduğu sonucuna varılmıştır.

Mercan ve diğerleri (2003) nin Türkiye'yi konu alan çalışmaları 1989-1999 yılları arasında kapsamaktadır. 1989 yılında sermaye hareketlerinin serbest bırakılması ile bir etkinlik artışı dönemi başlamış ve 1994 yılında oluşan ekonomik kriz bu trendi geri çevirmiştir. Çalışmanın bir diğer bulgusu da devlet bankalarının özel bankalar ve yabancı bankalara göre etkinlik açısından daha düşük performansına sahip olduğudur. Ayrıca, 1994 krizinden küçük bankalar oldukça etkilenirken, büyük bankaların pek etkilenmediği görülmüştür.

Cingi ve Tarım (2000) çalışmalarında 21 Türk bankasına ait verileri kullanarak 1989-1996 dönemi için etkinlik analizi yapmışlardır. Mevduat pazar payı %1'den küçük olan bankalar analiz sonuçlarının olması gerekenden çok etkiledikleri için araştırma dışı bırakılmışlardır. Çalışmada Türk bankacılık sektörünün oldukça ileri derecede bir yoğunlaşmaya sahne olduğu sonucuna varılmıştır. Türkiye ile ilgili diğer çalışmalarda olduğu gibi, Cingi ve Tarım'ın çalışmasında da devlet bankalarının etkinlik sorunları dikkat çekmiştir. Türk bankacılık sektöründe etkinlik sorununun kaynağının temelde ölçek büyüklüğü ile alakalı olduğu sonucuna varılmıştır. Özellikle devlet bankaları optimum ölçek büyüklüğünden daha geniş kurumlar olmalarından dolayı genel olarak etkinlik sorunu yaşamışlardır.

Denizer ve diğerleri (2003) nin çalışması 1970 yılından 1994 yılına kadar oldukça uzun bir dönemi kapsayan bir çalışmadır. 1980 öncesi dönemde daha istikrarlı görülen genel sistem performansı, liberalizasyon süreci ile dalgalanmaya başlamıştır. Türk bankacılık sisteminin genel performansı liberalizasyon sürecinin başlangıcından hemen sonra 1982 yılında dip seviyeye gelmiş, sonrasında gelen toparlanmanın ardından 1985 yılında oldukça yüksek seviyelere ulaşmış ve bundan sonra dalgalanmaya başlamıştır. 1980 öncesinde özel bankalar ve yabancı bankalara göre daha kötü performans sergileyen devlet bankalarının, 1980 sonrası dönemde ciddi bir atak yaptığı ve etkinlik konusunda liberalizasyon sürecinden daha iyi yararlandığı görülürken, yabancı bankaların genel olarak yerli özel bankalarla yakın performans eğiliminde olsalar da daha yüksek skorlara sahip oldukları gözlemlenmiştir. Denizer ve diğerlerinin çalışmasının bir diğer ilginç bulgusu ise tüm bankaların performanslarının aynı yönde dalgalanmış olmasıdır. Bankaların aynı zamanlarda aynı etkinlik trendinde hareket etmelerinin sebebi hepsinin ülkenin ekonomik şartlarından etkilenip bu şartların dalgalanmalarında temel etkin olmasıdır.

Canbaş ve Vural (2002) çalışmalarında Türkiye'de faaliyet gösteren bankaların aracılık faaliyetlerinde ne derece etkin olduğunu belirlemek için veri zarflama yöntemi kullanılmış; tasarruf mevduatı sigorta fonu'na alınan bankaların etkinlik düzeylerinin sektördeki diğer bankalara göre düşük olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırmanın

bulguları arasında ilk olarak Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı sermayeli bankaların etkinlik skorlarının yerli bankalara göre daha yüksek olduğu dikkati çekmiştir. Türkiye ilgili birçok çalışmada olduğu gibi bu çalışmada da kamu bankalarının etkinlik skorları zaman zaman diğer banka gruplarına göre düşük çıkmıştır. Özel sektör bankalarının etkinliklerinin bazı dönemlerde kamu bankalarından düşük çıkmasına ve özellikle 1998-1999 yıllarında özel sermayeli bankaların performanslarının kamu bankalarının performansının altında kalmasına sebep olarak Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na devredilen bankaların etkisi gösterilmiştir.

5. TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE FAALİYET ETKİNLİĞİNİN ANALİZİ

Türk bankacılık sektörüne yabancı girişlerinin etkisini ölçmek ve genel olarak sektörün performansının yıllar içinde nasıl değiştiğini incelemek açısından Türk bankacılık sektörünün 1980-2004 yılları arası seçilmiş bilanço verileri sektör gruplarına ayrılarak veri zarflama analizine tabi tutulmuştur. Yıllar arasındaki ortalama performans değişiklikleri ve gruplar arasındaki etkinlik skoru farklılıkları karşılaştırılarak yerli ve yabancı banka gruplarının faaliyet etkinliklerinin yıllar içindeki gelişimi incelenmiştir.

5.1. Çalışmanın Yöntemi ve Kullanılacak Değişkenler

Veri zarflama analizi (VZA) tekniği çeşitli karar birimlerinden oluşan bir grubun kendi içinde göreceli etkinliğini ölçen bir matematiksel programlama tekniğidir. Burada görecelik kavramı önemlidir, çünkü bir karar birimi grubunda verimli kabul edilen bir birim başka bir gruba dahil edildiğinde verimsiz olarak nitelendirilebilir. Veri zarflama tekniğinin özünde en verimli karar birimlerinin tüm karar birimlerini içine alan bir “zarf eğrisi” oluşturması ve tüm birimlerin bu eğriye uzaklıklarının hesaplanması vardır (Oral ve diğ., 1992, s.166).

İncelemeye alınan karar birimleri arasında verimli olanların oluşturduğu doğrusal etkinlik eğrisi, tüm gözlemlerin etrafını sarıp bir “zarf” oluşturmaktadır. Bu zarf eğrisine göre tüm gözlemlerin etkinlik skorları bulunmaktadır. İşte bu sebeple bir matematiksel programlama tekniği olan bu analize, veri zarflama analizi adı verilmiştir. Veri zarflama analizinin en önemli avantajı bu tekniğin sağladığı esnekliktir. Üretimin yapıldığı teknoloji, üretim fonksiyonunun şekli ya da hata dağılımı hakkında hiçbir varsayım yapmak zorunlu değildir (Hollingsworth ve Smith, 2003, s.733). Karar birimleri incelenirken, seçilen kriterlere göre en verimli karar birimleri bir eğri oluşturur ve diğer karar birimlerinin bu eğriye olan uzaklıkları ölçülerek her birim için tüm gruba göre etkinlik durumunun ne olduğu, etkin gözlemlere göre ne tür eksiklikler bulunduğu anlaşılır.

Veri zarflama analizi ilk olarak 1978 yılında Charnes, Cooper ve Rhodes’in çalışmaları ile ortaya çıkmıştır. Charnes, Cooper ve Rhodes’in kullandığı model hem teknik etkinlik hem de ölçek etkinliğini içerirken, sonraki çalışmalarında Banker, Charnes ve Cooper’in kullandığı model sadece teknik etkinliği ölçmektedir (Hadad, Sinuany-Stern ve Mehrez, 2003, s.352). Veri zarflama analizi (VZA) yöntemi bir verimlilik ölçüm yöntemi olarak çok yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Veri zarflama

analizi yöntemini öne çıkaran sebep kullanımı açısından büyük esnekliğe sahip olmasıdır. Herhangi bir üretim fonksiyonuna bağlı kalmadan, girdi çıktı seçiminde çok çeşitli opsiyonlara cevap verebilen yöntem, karşılaştırılan karar birimlerinin verimli olarak nitelendirilen gözlemlere göreceli olarak uzaklıklarını ölçmektedir.

Çalışmada Türkiye Bankalar Birliği tarafından hazırlanan ve banka grupları bazında 1980-2004 arası yıllara ait seçilmiş (toplulaştırılmış) bilanço büyüklüklerini içeren veriler kullanılmıştır. Bununla birlikte, uygulamada Türk bankacılık sektörü: i.) Kamu Bankaları, ii.) Özel Bankalar, iii.)Yabancı Bankalar, iv.) Yerli Bankalar ve v.) Sektör Ortalaması, olmak üzere beş grup olarak incelenmiştir. Ayrıca 1999 yılından itibaren Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na alınan bankalar fon bankaları olarak ayrı bir grup altında incelemeye dahil edilmiştir. Uygulama sonuçlarında etkinlik durumlarını ayrı ayrı görmek açısından kamu bankaları ve özel bankalar ayrı ayrı gruplandırıldığı halde sektörü yabancı ve yerli olmak üzere gruplandırıp birebir karşılaştırma yapabilmek gayesiyle, yerli bankalar beraber olarak ayrı bir grup halinde incelemeye alınmıştır. Uygulama sonuçlarını karşılaştırırken herhangi bir grubun tüm bankacılık sektörünün toplam etkinlik trendine göre ne durumda olduğunu anlayabilmek açısından, sektör ortalamasını içeren bir grup incelemeye dahil edilmiştir.

Uygulamada pencere analizi (window analysis) yönteminin kullanılmasının karar birimlerinin etkinliğinin yıllar içerisindeki seyrinin incelenmesi açısından oldukça faydalı olacağı düşünülmüştür. Sonuçları doğru yansıtması açısından girdi-çıkıtı bileşimine özen gösterilmiş, yapılan diğer veri zarflama analizi çalışmaları ve bu uygulamanın amaçları ile yöntemi göz önünde bulundurulmuş, girdi ve çıktı kalemleri buna göre seçilerek çalışmaya dahil edilmiştir. Çalışmada kullanılacak girdi ve çıktıların belirlenmesinde aynı yöntemle İngiliz bankacılık sektörü hakkında yapılan Webb (2003) çalışmasından yararlanılarak aşağıdaki tabloda görülen girdi ve çıktıların kullanılmasına karar verilmiştir.

Tablo 3: Uygulamada Kullanılan Girdi ve Çıktılar

GİRDİ	ÇIKTI
<ul style="list-style-type: none">• Mevduat• Faiz giderleri• Faiz dışı giderler	<ul style="list-style-type: none">• Krediler• Faiz gelirleri• Faiz dışı gelirler

Tüm gruplar için kullanılan yukarıda belirtilen girdi ve çıktılar ilgili yılda o grupta faaliyet gösteren banka sayısına bölünerek veriler normalize edilmiştir. Verilerin böyle bir uygulamaya tabi tutulması ile herhangi bir grubun bilanço büyüklüklerinin o gruptaki banka sayısından bağımsız, ortalama bir değere dönüştürülmesi amaçlanmıştır. Veri zarflama analizinde her yıl için ilgili grupların verileri girilerek en etkin gözlemlerden bir zarf eğrisi oluşturulmakta ve diğer gözlemlerin bu eğriye olan uzaklıkları hesaplanarak tüm grupların etkinlik skorları oluşturulmaktadır. Elde edilen skorlar ilgili grubun o yıl için diğer gruplar ile karşılıklı durumunu vermektedir. Aynı yıl içinde grupların etkinliklerinin karşılaştırılması çok önemli bilgiler vermekle beraber yıllar arasında karşılaştırma yapılamaması bir eksiklik oluşturmuştur. Analize dahil

edilen grupların yıllara yayılan etkinlik skorlarının karşılaştırmaya tabi tutulabilmesi açısından pencere analizi (DEA-window analysis) tekniği kullanılmıştır. Pencere tekniğinde gözlemlerin yıllar içinde oluşan etkinlik değişimlerini karşılıklı inceleyebilmek amacıyla çalışma dönemi 5 yıllık dönemlere ayrılmış ve her 5 yıllık aralık bir pencere olarak kabul edilmiştir.

Örneğin, ilk pencere grupların 1980, 1981, 1982, 1983 ve 1984 yıllarına ait verilerini içermektedir. Sonraki pencere bir yıl kaydırılarak 1981, 1982, 1983, 1984 ve 1985 yıllarını içerecek şekilde belirlenmektedir. Her pencerede banka gruplarının 4 yıllık verileri tekrar edilmekte ve birer yıllık ilerleme ile pencereler değişmektedir. Uygulama dönemi olan 1980-2004 yılları arası dönem pencereler halinde gruplandırılarak toplamda 21 adet pencere üzerinde EMS (Efficiency Measurement System) version 1.3.0 programı kullanılarak veri zarflama analizi uygulaması yapılmıştır. Grupların her pencerede oluşan etkinlik skoru ortalamaları alınarak grupların etkinlik skorları yıllar arasında karşılaştırılabilecek hale getirilmiştir. Böylece yapılan uygulamanın yabancı ve yerli bankaların etkinlik trendlerinin yıllar içerisinde hangi yönde olduğu konusuna da ışık getirmesi sağlanmaya çalışılmıştır.

5.2. Bulgular

Bankacılık sektöründe faaliyet gösteren banka grupları bazında düzenlenmiş verilerle beşer yıllık pencereler şeklinde oluşturulan veri seti üzerinde veri zarflama analizi (DEA) yapılmış ve tüm gruplar için araştırmaya dahil edilen pencereler bazında ortalama etkinlik skorları aşağıdaki tabloda sunulmaktadır.

Tablo 4: Tüm Pencereler İçin Banka Grupları Bazında Ortalama Etkinlik Skorları

BANKA GRUPLARI	P1	P2	P3	P4	P5	P6	P7	P8	P9	P10	P11
Kamu Bankaları	1,144	1,153	1,101	1,087	1,060	1,057	1,041	1,011	0,975	0,939	0,978
Özel Bankalar	0,943	0,900	0,904	0,921	0,895	0,901	0,931	0,927	0,936	1,001	1,025
Yabancı Bankalar	1,079	1,086	1,052	1,125	1,144	1,182	1,187	1,232	1,179	1,182	1,192
Yerli Bankalar	0,956	0,936	0,939	0,952	0,936	0,942	0,949	0,927	0,931	0,922	0,950
Sektör Ortalaması	0,961	0,943	0,949	0,960	0,947	0,954	0,961	0,933	0,937	0,917	0,949
Fon Bankaları	-,-	-,-	-,-	-,-	-,-	-,-	-,-	-,-	-,-	-,-	-,-

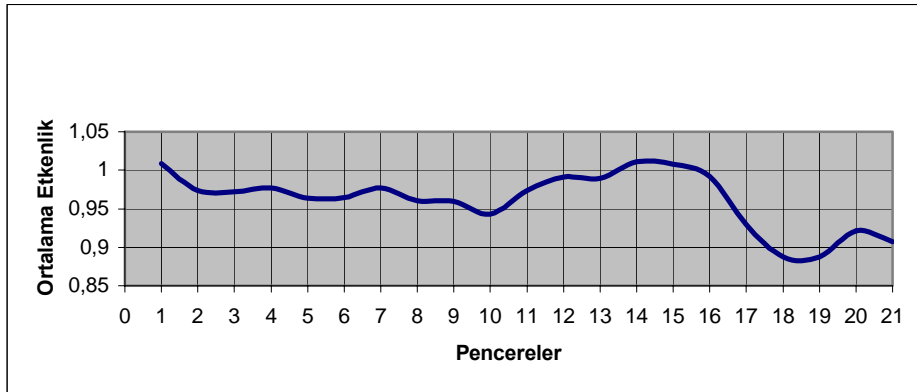
BANKA GRUPLARI	P12	P13	P14	P15	P16	P17	P18	P19	P20	P21	
Kamu Bankaları	1,041	1,036	1,080	1,031	1,102	1,064	1,098	1,080	1,112	1,091	
Özel Bankalar	1,013	1,029	1,057	1,049	1,060	1,130	1,031	1,035	1,076	0,982	
Yabancı Bankalar	1,198	1,219	1,333	1,204	1,542	1,307	1,326	1,292	1,289	1,387	
Yerli Bankalar	0,958	0,959	0,962	0,960	0,947	0,892	0,861	0,854	0,882	0,886	
Sektör Ortalaması	0,956	0,954	0,955	0,953	0,937	0,880	0,878	0,861	0,866	0,890	
Fon Bankaları	-,-	-,-	-,-	-,-	0,338	0,356	0,334	0,365	0,612	0,653	

İncelemeye dahil edilen grupların yıllar içerisindeki etkinlik durumlarına bakılırsa, kamu bankalarının inceleme döneminin başından 9. pencereye (1992) kadar etkin seyrettiği, 9-11. pencereler (1992-1994) arasında etkinliğini kaybettiği ve

sonrasında etkinliğini yeniden kazandığı görülecektir. 1.ve 2. pencerelerde (1984-1985) en yüksek etkinlik seviyelerinde bulunurken aynı zamanda 4. pencereye kadar (1986) incelemeye dahil edilen tüm gruplar arasında en yüksek etkinlik skoruna sahip olduğu görülmektedir.

Özel bankaların etkinliklerine bakıldığında, 10. pencereye (1993) kadar bu grubun seyrinin etkin olmadığı görülmüştür. 10. pencereden 21. pencereye (2004) kadar bu banka grubunun etkin olduğu gözleminin yanında tüm inceleme döneminde bu banka grubunun en düşük etkinlik skorlarına sahip olduğu belirtilmelidir. Özel bankaların etkinlikleri yabancı bankalardan hep düşük seyretmekle beraber, kamu bankalarının da altında seyrederken sadece 17. pencere (2000) etkinlik skorunun kamu bankalarının skorundan iyi olduğu gözlemlenmiştir.

Yabancı banka grubunun etkinliğinin genellikle incelemeye dahil edilen tüm gruplar içerisinde en yüksek olduğu görülmüştür. Bu durumun tek istisnası 4.pencereye kadar (1987) kamu bankalarının yabancı bankalardan daha etkin olduğu dönemdir. Bu bankaların gerek ürün çeşidi ve hizmet kalitesi, kullandıkları teknoloji, gerekse yönetim ve mesleki tecrübe açısından dünya çapında başarılı bankalar olmaları ülkemizde kurulu diğer banka gruplarından daha etkin durumda olmalarına sebep olabilir.

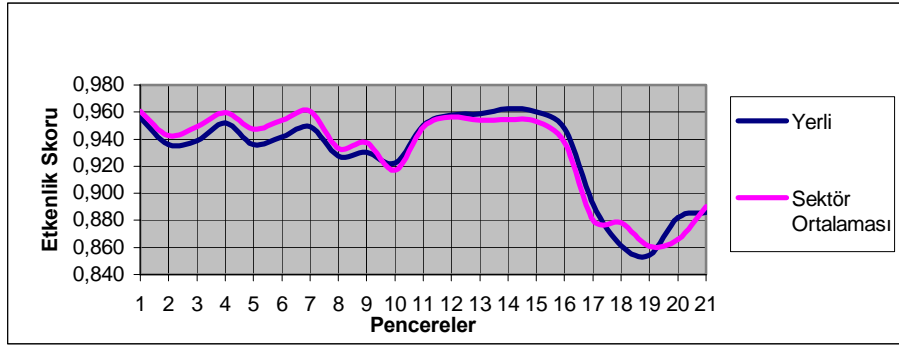
Şekil 2: Türk Bankacılık Sektörünün Etkinliğinin Dönemler İçerisindeki Gelişimi

Türk bankacılık sektörünün genel itibariyle yıllar içerisinde etkinlik seyrine bakıldığında, sektörün ekonomik konjoktüre bağlı olarak inişler ve çıkışlar geçirdiği, belirli dönemlerde tüm ekonomiyi etkisi altına alan oluşumların bankacılık sektörünü de etkilediği görülmektedir.

Grafikte de görülebileceği gibi sektörün ortalama etkinliği genel olarak dalgalı bir seyir izlemekle beraber 10. Pencere (1993) ve 18. Pencere'de (2001) dip seviyelere gerilemiştir. 1993 yılı seviyesi hemen peşinden gelen 1994 krizi ile teyit edilirken, 2001 yılı dip seviyesi ise yine o yılda oluşan finansal kriz ile eşleşmektedir. 10.Pencere'den (1993) başlayıp 14. Pencere'ye (1997) kadar yükselen daha sonra 16. Pencere'de

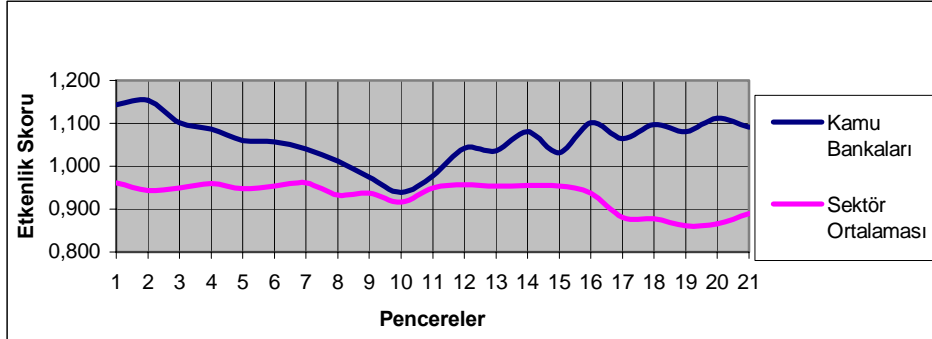
(1999) keskin bir düşüş eğilimine giren bankacılık sektörü etkinliği 1990'lı yıllarda devam eden yüksek devlet borçlanma ihtiyacının dışarıdan borçlanmada yaşanan zorluklar nedeniyle bankacılık sektörü vasıtasıyla giderildiği ortamdaki kaynaklanmıştır. Devlet iç borçlanma senetlerinin sağladığı yüksek getiriden yararlanarak diğer bankacılık faaliyetleri yerine toplanan mevduat ve yurt dışından sağlanan sendikasyon kredilerini devlet iç borçlanma senetlerine yatıran bankacılık sektörü bu dönemde yüksek karlar elde etmiştir. Bu durum 1998 yılında oluşan Asya krizi nedeniyle oluşan dış finansman problemleri nedeniyle 1999 yılına doğru karlılığını nispeten yitirmekle beraber 2001 yılında etkisini gösteren finansal krize kadar devam etmiştir. Kriz sonrasında Türk bankacılık sektörünün bir toparlanma eğilimine girdiği gözlemlenebilmekle birlikte sektörün yaşananlardan sonra istikrarlı bir etkinlik yapısına ulaşip ulaşamayacağı söyleyebilmek henüz mümkün değildir.

Türk Bankacılık sektöründe yabancı banka sayısı zaman zaman farklılıklar göstermekle birlikte, yabancı bankaların tüm sektörün toplam aktifleri yada toplam mevduat gibi ölçülerde oranı genellikle oldukça küçük olmuştur. Bu nedenle tüm sektörün etkinlik trendini büyük oranda yerli bankalar belirlemiştir.

Şekil 3: Yerli Bankalar ve Sektör Ortalaması Etkinlik Karşılaştırması

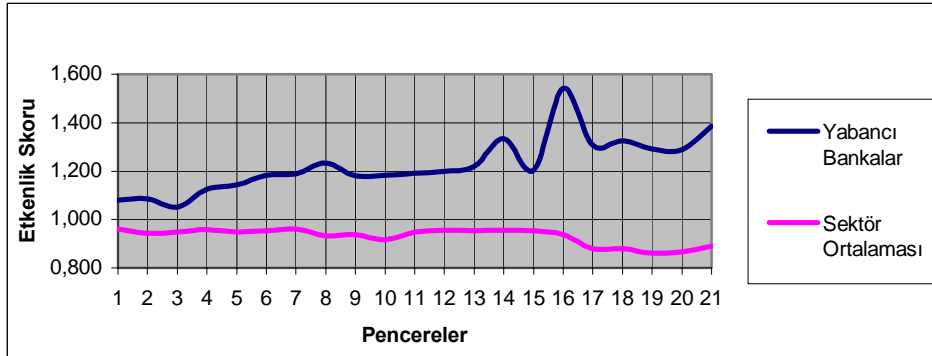
Türkiye’de faaliyet gösteren kamu bankalarına bakıldığında yıllar içerisinde kamu bankalarının tüm sektörün ortalama etkinliğinin üzerinde seyrettiği görülmüştür. Zaman içerisinde kamu bankaları etkinliği çok dalgalanma geçirmiş olsa da genel olarak sektör ortalamasının üzerinde bir etkinlik gelişimi olmuştur.

Şekil 4: Kamu Bankalarının Etkinlik Skoru Seyri

Türkiye’de faaliyet gösteren yerli sermayeli özel bankalar kamu bankalarının gösterdiği etkinlik performansını aynı oranda gösterememiştir. Özel bankalar inceleme döneminin tümü göz önüne alındığında birkaç kez nispeten kısa sürelerde kamu bankalarından daha yüksek performans sergilemişlerdir.

Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı bankaların etkinlik gelişimine bakıldığında yabancı bankaların performansının yıllar içinde sektör ortalamasının hep oldukça üstünde olduğu görülmüştür. Aşağıdaki grafikte yabancı bankalar ve sektör ortalaması arasındaki etkinlik farklılıklarının inceleme dönemi boyunca nasıl geliştiği görülmektedir.

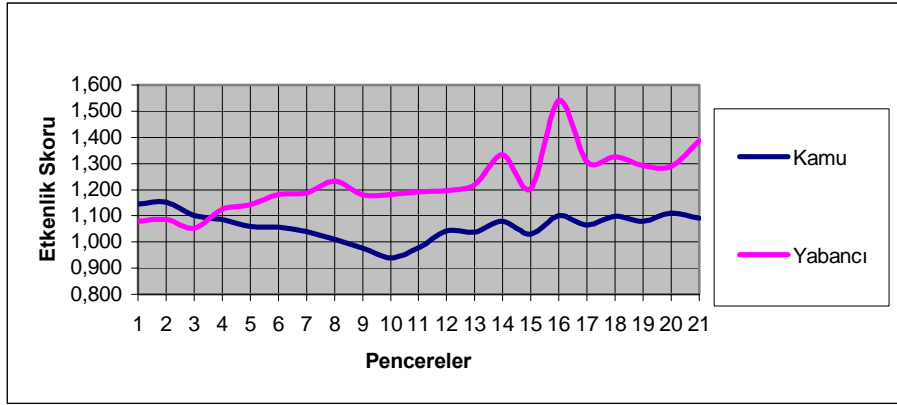

Şekil 5: Yabancı Bankalar ve Sektör Ortalaması Etkinlik Karşılaştırması

İnceleme döneminin ilk bölümlerinde yabancı bankalar ile sektörün genelinin etkinlik farkı çok fazla olmasa da zaman geçtikçe yabancı bankaların etkinlikleri önemli oranlarda artmıştır. 1980’lerin başlarında yabancı bankaların sayılarının artış eğilimine girmesi ile birlikte yabancı bankaların etkinliğinde de artış trendi gözlenmeye başlanmış, 1990 yılında yabancı banka sayısı olarak en yüksek oran elde edildikten 1 sene sonra, 8. Pencereye denk gelen 1991 yılında o döneme kadarki en yüksek etkinlik skoru yakalanmıştır. 1991 yılından sonra yatay bir seyre giren yabancı bankaların

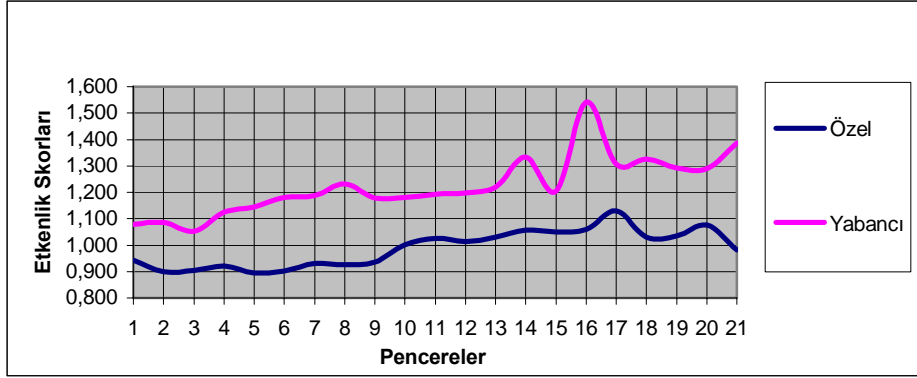
performansı 1997 yılında bir yıllık bir dalgalanma geçirip 1999 yılında inceleme dönemindeki en yüksek seviyesine ulaşmış ve oradan düşüş trendine girmiştir. 1997 yılında yükselip 1998 yılında düşen etkinlik skoru 1999 yılında yeniden yükselmiş ve sonrasında yine düşüp yatay bir seyir izlemiştir. Günümüze gelinirken yabancı bankaların etkinlik trendinin yukarı doğru döndüğü gözlemlenmektedir.

Aşağıdaki grafikte yabancı bankalar ve kamu bankalarının etkinlik skorlarının gelişimi görülmektedir. 3. pencereye (1986) kadar kamu bankalarının performansı yabancı bankalardan yüksek olmuşsa da sonrasında etkinlik farkı yabancı bankaların lehine gelişim göstermiştir. 4. pencereden (1987) itibaren aradaki etkinlik farkı giderek açılmış, daha sonra özellikle 13. pencereden (1996) itibaren iki grubun etkinlikleri paralel bir seyir izlemeye başlamıştır. Bu seyir günümüze gelindiğinde kamu bankalarında yatay şekilde devam ederken, yabancı bankalarda yukarı doğru bir gelişim görülmektedir.

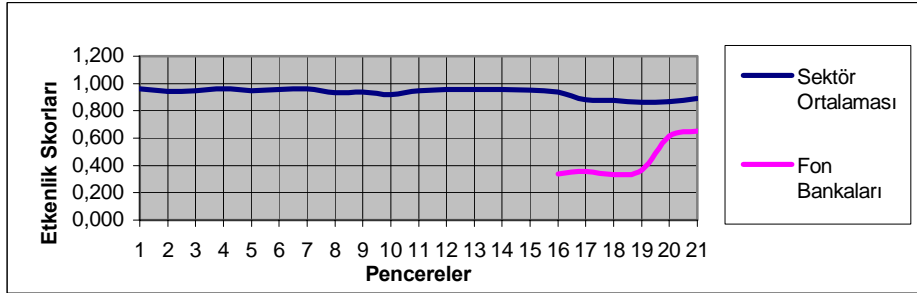
Şekil 6: Yabancı Bankalar ve Kamu Bankaları Karşılaştırmalı Etkinlik Grafiği

Aşağıdaki, Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı bankalar ve özel bankalar arasındaki etkinlik ilişkisini incelemek amacıyla oluşturulan grafik yer almaktadır. İnceleme sonucunda Özel bankalar grubu ile yabancı bankalar grubunun genel olarak yıllar içinde paralel bir seyir izledikleri sonucuna varılmıştır. Grafiklerdeki dalgalanmalar göz önünde bulundurulunca varılan sonuç, yabancı bankalarda dalgalanmaların daha sert yaşandığı ve yerli sermayeli özel bankalarda genellikle etkinlik artışı ve düşüşü yabancı bankaların etkinliğiyle aynı yönde olsa da özel bankalarda etkinlik seyrinin daha az dalgalı olduğudur.

Şekil 7: Yabancı Bankalar Özel Bankalar Karşılaştırmalı Etkinlik Grafiği

1999 yılında oluşan fon bankaları grubu ise günümüze gelene kadar sürekli en düşük etkinlik skorlarına sahip olmuştur. Açık farkla en düşük seviyede olan etkinlik skorları 2002 yılına kadar yatay bir seyir izlemiş, 2002 yılından sonra yükseliş trendine girmiştir. Önemli etkinlik kazanımları sergileyen fon bankaları yine de halen sektör ortalamalarının oldukça altında etkinlik skorları ile faaliyetlerine devam etmektedir. Fon bankalarının etkinliklerinin yıllar içindeki seyri aşağıdaki grafikte de görülebilmektedir.

Şekil 8: Fon Bankaları Etkinliğinin Seyri

Yabancı banka girişlerinin türk bankacılık sektörünün etkinliği üzerine etkileri:

- Gruplar arasında etkinlik skoru farklılıkları süregelmiş olsa da, tüm grupların ekonomik ortamdan benzer yönlerde etkilendikleri görülmüştür.
- Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı bankaların toplam aktifler içindeki payı düşük seviyelerde kaldığı için, tüm sektörün etkinliği içinde de yabancı bankaların payı düşük seviyelerde kalmıştır. Fakat yabancı bankaların etkinliği inceleme dönemi boyunca yerli bankalara göre yüksek seyretmekle beraber, yabancı ve yerli banka gruplarının etkinlik trendindeki paralellik de göz önünde bulundurulmalıdır.
- Yabancı bankalar ile özel bankaların etkinlik seyrinin yıllar içerisinde paralel gelişim izlediği yönünde çıkan sonuçlara bakılarak bu iki grubun etkinlik açısından birbirlerinden etkilendikleri sonucuna varılabileceği gibi, yabancı bankaların Türk

bankacılık sektörünün toplam aktifleri içindeki paylarının düşük olmaları nedeniyle tüm sektörün etkinliğini ortalamada yükseltecek kadar etkileri olmadığı da söylenebilir.

- Yabancı bankaların dünya çapında kabul görmüş öncü bankalar olmaları ve bankacılık sektörü içerisinde uzun zaman boyunca edinilmiş tecrübe ve mesleki birikime sahip olmaları nedeniyle Türk bankacılık sektörünün etkinlik gelişimini tüm sektördeki ağırlıklarından daha fazla etkiledikleri söylenebilir.

6. SONUÇ

Bu çalışmada etkinlik kavramına genel olarak bakılmış, yabancı girişlerinin gelişmekte olan ekonomiler grubundaki ülkelere etkileri incelenmiş ve Türkiye'ye yabancı banka girişleri yıllar içerisinde incelenip, yabancı bankaların Türk bankacılık sektörüne etkileri arasında etkinlik açısından yaşanan gelişmelere ışık tutmak amacıyla zaman içerisinde Türk bankacılık sektörünün etkinliğinin Türkiye'de faaliyet gösteren yabancı bankaların etkinliği ile karşılaştırmalı olarak ölçümü yapılmıştır.

1980-2004 dönemi için yapılan ölçümde Türkiye'de faaliyet gösteren yabancı bankaların etkinliği çeşitli dönemlerde önemli dalgalanmalar geçirmekle beraber tüm inceleme döneminde sektör ortalamasının oldukça üzerinde seyretmiştir. Banka sayısının arttığı dışa açılma dönemlerinde yabancı bankaların etkinliği ciddi yükselişler yaşamıştır. Türkiye'de faaliyet gösteren yerli sermayeli özel bankaların etkinlik sorunları yaşadığı yönünde sonuçlar veren ölçümde kamu bankalarının etkinliği yabancı bankalara göre oldukça düşük seviyelerde kalmış olsa da özel bankalara göre zaman zaman etkinlik sorununun daha hafif yaşandığı gözlemlenmiştir.

Yabancı bankalar ile özel bankaların etkinlik seyrinin yıllar içerisinde paralel gelişim izlediği yönünde çıkan sonuçlar bu iki grubun etkinlik açısından birbirlerinden etkilendikleri izlenimini vermektedir. Etkinliği ölçülen grupların zaman zaman aynı yönde ilerlemesinin nedenleri arasında tüm ekonomiyi etkisi altına alan olayların Türkiye'de sık sık yaşanmış olması da vardır. Ekonomik istikrarın pek yakalanmadığı, inişli çıkışlı bir ortamda tüm banka gruplarının bu koşullardan etkilenmesi kaçınılmaz bir durum olarak ortaya çıkmıştır.

Çalışmada etkinlik skorları farklı düzeylerde olsa da tüm grupların sektörü etkileyen ekonomik olaylara karşı hassas olduğu gözlenmiştir. Ekonomik açıdan istikrarın sağlanması bu anlamda tüm ülke için yararlı olduğu gibi bankacılık sektörünün de kendi iç dinamiklerine yoğunlaşarak daha sağlam adımlar atmasını sağlayacaktır. Uygulanan ekonomik programların başarısına bağlı olarak ülkede sağlanan istikrar ile beraber, bankaların karlılığını ciddi boyutta yükselten faiz oranları da düşmektedir. Günümüzde geline ortamda bankalar açısından faiz dışı gelirler de gittikçe daha önemli hale gelmektedir. Bankaların faiz dışı gelirleri artırma çabalarının sonucunda etkinlik konusunun zaman içinde gittikçe daha çok önem arz eden bir konu olacağı düşünülmektedir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Berg, S.A., F.R. Forsund ve E.S. Jansen, "Technical efficiency of Norwegian banks: the non-parametric approach to efficiency measurement," *Journal of Productivity Analysis*, Vol.2, 1991, pp.127-142.
- Canbaş, S., Vural, G. "Mevduat Bankalarında Faaliyet Etkinliğinin Önemi: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na Alınan Bankalar Açısından Bir Değerlendirme" *Banka Mali ve Ekonomik Yorumlar Dergisi*, Sayı 8, Ağustos 2002, ss.64-77
- Cingi, S. ve Tarım, A. "Türk Banka Sisteminde Performans Ölçümü: DEA-Malmquist Tfp Endeksi Uygulaması" *Türkiye Bankalar Birliği Araştırma Tebliği Serisi*, Sayı : 2000 - 01
- Claessens, S., Demirgüç-Kunt, A., Huizinga, H., "How Does Foreign Entry Affect Domestic Banking Markets?" *Journal of Banking and Finance* 25, 2001, s. 891-911.
- Clarke G, Sánchez S., "Foreign Bank Entry: Experience, Implications for Developing Countries, and Agenda for Further Research" *World Bank Working Paper* no:2698, 2001
- Çakar, V. "Yabancı Sermayeli Banka Girişleri ve Ulusal Bankacılık Sektörleri Üzerindeki Etkileri" TCMB Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi, Ankara, 2003
- Denizer, C., "Foreign Bank Entry in Turkey's Banking Sector, 1980-1997", *World Bank Working Paper* no: 2462, 2000
- Denizer, C.; Dinç, M. ve Tarımcılar, M. "Financial Liberalization and Banking Efficiency: Evidence From Turkey" *World Bank Working Paper*, 2003
- Elosegui, P., Pinteris, G. "Privatization, Foreign Entry, and Bank Risk in Emerging Banking Systems: Evidence from Argentina." Eylül 2002. University of Illinois at Urbana-Champaign. <http://www.cba.uiuc.edu/qpinteri/Arqentinarisk.pdf> (18.12.2002)
- Fukuyama, H., "Measuring Efficiency and Productivity Growth in Japanese Banking: A nonparametric frontier approach" *Applied Financial Economics*, 1995, Vol. 5, ss. 95-107
- Haas, R.T.A., Lelyveld, I.P.P. "Foreign Bank Penetration and Private Sector Credit in Central and Eastern Europe." *DNB Staff Reports*. Eylül 2002. <http://econwpa.wustl.edu:8089/eps/if/papers/0209/0209002.pdf> (13.01.2003)
- Hadad, Y., Sinuany-Stern, Z., Mehrez, A. "Effect of Variations on Efficiency of Decision-Making Units with Respect to Output, Output Estimated by Production Functions, and Output Differences", *Central European Journal of Operations Research*; Dec2003, Vol. 11 Issue 4, s. 351, 17 s.
- Hollingsworth, B., Smith, P., "Use of Ratios in Data Envelopment Analysis" *Applied Economics Letters*, 09.15.2003, Vol. 10, Issue 11, s. 733, 3 s.
- Lensink, R., Hermes, N., "The Short Term Effects of Foreign Bank Entry on Domestic Bank Behaviour: Does Economic Development Matter?" *Journal of Banking & Finance*, <http://www.sciencedirect.com/science/article/B6VCY-483SV7K-1/2/3a096c2cb187566166604a5e4a5d7839> 2001

- Leong, W.H, Dollery, B., Coelli, T., “Measuring the Technical Efficiency of Banks in Singapore for the Period 1993-1999” *ASEAN Economic Bulletin*, Vol. 20, No: 3, 2003, ss. 195-210
- Mercan, M., Reisman, A., Yolalan, R., Emel, A.B., “The Effect of Scale and Mode of Ownership on the Financial Performance of the Turkish Banking Sector: Results of a DEA-based Analysis” *Socio-economic Planning Sciences*, Vol.37, 2003, ss.185-202
- Oral, M., Kettani, O., Yolalan, R., “An Empirical Study on Analyzing the Productivity of Bank Branches” *IEE Transactions*, November 1992, Vol. 24, No. 5, ss.166-176
- Resti, A. “Evaluating the Cost Efficiency of the Italian Banking System: What Can Be Learnt From the Joint Application of Parametric and Non-Parametric Techniques” *Journal of Banking and Finance*, 1997, Vol. 21, ss. 221-250
- Türkiye Bankalar Birliği, Bankacılık ve Araştırma Grubu, “Bankalarımız” <http://www.tbb.org.tr/v12/asp/bankalarimiz1.asp> (15.10.2006)
- Türkiye Bankalar Birliği, Bankacılık ve Araştırma Grubu, “Türkiye’de Yabancı Bankalar” *TBB Bankacılar Dergisi*, Sayı 52, Mart 2005, ss. 3-9
- Webb, R.M., “Levels of Efficiency in UK Retail Banks: A DEA Window Analysis” *International Journal of the Economics of Business*, Vol.10 No: 3, Kasım 2003, ss. 305-322
- 40.Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türk Bankacılık Sistemi, <http://www.tbb.org.tr> (21.05.2005)